

Skrot eller godt?

– om nytten af at gemme 80 rustne klinknagler rigtig længe

”De bedste fund gøres på magasinet” er en efterhånden noget fladtrådt vending blandt arkæologer. At der imidlertid kan være noget om snakken, havde jeg selv lejlighed til at konstatere, da jeg for nogle år siden havde et gammelt fundmateriale fra Nationalmuseet mellem hænderne. Arkæologen, der stod bag, var for længst draget til de evige udgravningsfelter, men havde efterladt et arkæologisk materiale, der rummede potentialet til videre bearbejdning samt – ikke mindst – en væsentlig omfortolkning. Uden den omhyggelige dokumentation og indsamling, som kendetegnede undersøgelsen, havde fundmaterialet været stort set værdiløst.

Københavns Lufthavn ved Kastrup blev indviet den 20. april 1925. Forud for anlægsarbejdet havde Nationalmuseet udgravet en gruppe overpløjede bronzealder-høje på gården Petersdals marker, omtrent dér, hvor flyparkeringen til Terminal 3 i dag forseglers terrænet med sine betonflader. Museumsinspektør Knud Friis Johansen (1887-1971) forestod i marts 1921 udgravningen af den største af højene (fig. 1). Målet var naturligvis at sikre de begravelsesspor, som formodedes at befinde sig i kernen – og der fandtes ganske rigtigt rester af flere jordfæstegrave fra bronzealderen. Imidlertid påtraf man undervejs også andre spor, som måtte registreres. Lige under pløje-laget fandtes adskillige klinknagler af jern, i alt ca. 80, hvoraf nogle var ordnet i rækker, samt et antal nedbrudte jerngenstande, der ikke umiddelbart lod sig bestemme nærmere.

For Friis Johansen stod det klart, at gravhøjen havde været genanvendt til begravelse i jernalderen. Da klinknaglerne syntes at gruppere sig i to koncentrationer, antog han følgelig, at der var tale om sporene efter to jordfæstegrave med hver sin trækiste. Endvidere blev det i beretningen formodet, at den ene kiste havde haft skrå sider. I Nationalmuseets accessionsprotokol blev nogle af jerngenstandene foreløbigt bestemt, herunder beslag fra en spand og en kiste, et enægget sværd samt en lansespids. Dermed blev sagens akter arkiveret og genstandene magasineret.

I starten af 1970'erne blev der igen kastet et blik på sagen. Det var i forbindelse med Aner og Kerstens gennemgang af fundmaterialet fra ældre bronzealder, herunder højgruppen ved Petersdal, at de foreslog, at der ikke var tale om to kister, men sporene efter én

båd – altså, at der var tale om en bådgrav (1973, 160). Det var en sidebemærkning til Aner og Kerstens egentlige målsætning, og der blev ikke gjort mere ved sagen i den forbindelse. Imidlertid fik bådgraven herefter dog lov til at blive accepteret som ”udateret bådgrav fra jernalder” i fodnoter og på udbredelseskort.

Igen hvilede sagen en rum tid – indtil jeg i 1999, i forbindelse med en eksamensopgave på Københavns Universitet, blev gjort opmærksom på den af Erik Brinch Petersen, der mente, at der her var tale om ”gefundenes Fressen” for en studerende. Og det var det ganske rigtigt. Min efterfølgende gennemgang af materialet gav overordnet betragtet to nye resultater. For det første blev tanken om, at der var tale om en bådgrav bekræftet, og visse aspekter af fartøjets karakter kunne fastslås. For det andet kunne en stor del af genstandsmaterialet bestemmes, og dermed medvirke til en datering såvel som en karakteristisk af graven. Ganske kort er der tale om gravlæggelse fra 700-tallets første halvdel med sværd, lanse, rytterudstyr, skrin og spand i et klinkbygget fartøj af nordisk type på 10-12 m længde – en type grav som kun kendes i fåtal fra Sydsandinavien (se Kastholm 2004 & 2012).

At Friis Johansen for godt 90 år siden ikke umiddelbart kunne erkende, at der var tale om resterne af en bådgrav, kan have flere forklaringer, som givetvis skal ses i kombination. For det første var graven temmelig forstyrret og nedbrudt, og sporene efter fartøjet dermed uklare. For det andet er der blot tale om en udgravningsberetning, hvor der ikke blev lagt vægt på at fortolke materialet, hovedvægten var på dokumentationen. Vi kan ikke vide, om Friis Johansen

Tema: Indsamling og kassation

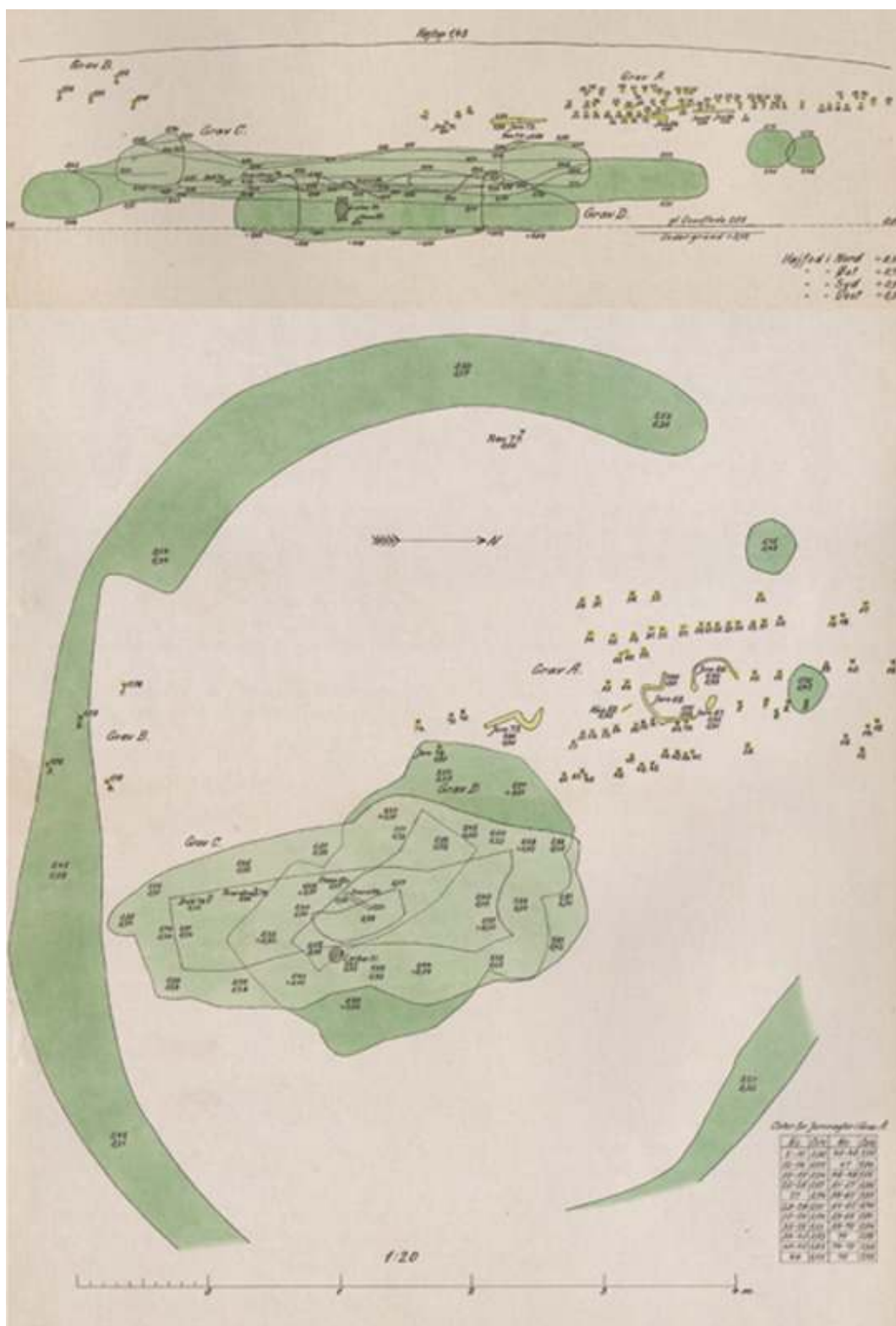

Fig. 1. Retegningen af udgravningsplanerne fra Petersdal, 1921. Bådgravens klinknagler er markerede med x. (Nationalmuseet, Danmarks Oldtid, beretningsarkivet, j.nr. 245/21).

ved yderligere fordybelse ville være nået frem til den konklusion, som er vores i dag. For det tredje – og dette er i mine øjne sagens kerne – havde man i 1921 kun ringe kendskab til denne type dårligt bevarede bådgrave. Det videnskabelige referencemateriale var således næsten fraværende. Lad mig uddybe: De velbevarede norske bådgrave som Tune (1867), Gokstad (1880) og Oseberg (1904) var naturligvis velkendte på det tidspunkt, her var træ og andre organiske materialer bevaret, og fartøjerne fremstod utvetydige for datidens arkæologer. Derimod var de bådgrave, hvor træet er nedbrudt, og som alene erkendes gennem de bevarede klinknagler, mere eller mindre ukendte. I Vendel var de fundet (1881), mens man endnu havde gravene fra Valsgärde (1928), Ladby (1935) og Sutton Hoo (1939) til gode. Særligt fokus på dette forskningsfelt kom først i 1970 med Michael Müller-Willes grundlæggende afhandling "Bestattung im Boot". Det er en nærliggende tanke, at Müller-Willes arbejde var årsagen til, at Aner og Kersten skænkede klinknaglerne fra Petersdal særlig opmærksomhed. At vi i vores videnskabelige arbejde står på skuldrene af hinanden, er muligvis en floskel, men det er ikke desto mindre ofte tilfældet.

At Petersdalgraven har potentialet til videre analyse og fortolkning i det omfang som tilfældet er, skyldes ene og alene den omhu, som Friis Johansen lagde for dagen ved feltarbejdet og sin efterbearbejdning af det indsamlede datamateriale. Var hver enkelt af de 80 klinknagler ikke blevet indmålt nøjagtigt, horisontalt og vertikalt, havde det ikke været muligt med sikkerhed at fastslå, at der var tale om en båd og ikke en kiste eller en vognfading. Var de mange ubestemmelige jernfragmenter ikke blevet indmålt, indsamlet og bevaret til i dag, havde vi været foruden et væsentligt kildemateriale til bestemmelse af gravens karakter.

Petersdalgraven er et eksempel på, at vi ikke indsamler blot til vores samtid, men til fremtiden. Den er et eksempel på, at den omhu, som kendetegner den arkæologiske registreringspraksis, er meningsfuld og lønner sig; også selv om man som udgraver ikke nødvendigvis forstår det materiale, som her og nu fremdrages af mulden. Derfor er det af stor betydning ikke alene at bevare niveauet i vores nuværende registreringspraksis, men også at – om muligt – udvide indsamlingsfeltet, når det synes at give bare den mindste mening.

Efter min opfattelse, bør det være vores pligt som samlet faggruppe stædigt at tænke langsigtet på dette felt, ikke mindst hvis embedsvædet skulle begynde at presse på med kortsigtet strategisk tænkning og krav om profitmaksimeringsløsninger og effektivisering. Men også hver enkelt arkæolog har sin pligt! Spørg dig selv efter hver afsluttet udgravning: "Hvad er mine data værd om 90 år, når jeg selv er formuldet?" Er data tilstrækkelige? Kan de forstås af andre end dig selv? Er det blot en smule sandsynligt, at data er kompatible med fremtidens verden? Eller er det meste bare blevet til firkanter, nuller og ettaller – til stor udfordring for kommende runologer.

Petersdalgravens udgraver, Knud Friis Johansen, nyder min største faglige respekt. Han så ikke klart, hvad han havde fundet – men det er underordnet. Han havde i sit feltarbejde tilvejebragt kildematerialet, og i sin efterbearbejdning gjort det tilgængeligt for eftertiden, på en måde, der rummede potentialet for en kvalificeret analyse og (om)fortolkning. Det er sagens kerne i vores fag. Skulle nogen om 90 år have lyst til en endnu en omfortolkning, så ligger materialet der forhåbentlig stadig i al sin lavteknologiske pragt. Tilgængeligt for enhver, som kan granske en tegning og magter at læse skråskrift.

Litteratur

Aner, E. & K. Kersten, 1973

Die Funde der älteren Bronzezeit des nordischen Kreises in Dänemark, Schleswig-Holstein und Niedersachsen. Band I. Frederiksborg und Københavns Amt.
København & Neumünster.

Kastholm, O.T. 2004

Bådgraven fra Petersdal på Amager.
Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie 2001, s. 113-142.

Kastholm, O.T. 2012

A Late Iron Age Boat-Grave from Petersdal, Denmark. *The International Journal of Nautical Archaeology*, s. 340-349.

Müller-Wille, M. 1970

Bestattung im Boot.
Offa 1968/69, s. 7-203.